

Indledningen er redigeret af Vanja Thaulow og Kirsten Vad

Tilsyn ved cand.mag. Jørgen Sørensen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Vær velkommen Herrens Aar og velkommen herhid! [advent]

ved Else Riisager

Indhold

- 1 En salme til advent
- 2 Forlægget og Grundtvigs gendigtning
- 3 Grundtvigs adventssalme
- 4 Advents- og nytårssalmerne
- 5 Anvendt litteratur
  - 5.1 Trykt
  - 5.2 Utrykt

1 En salme til advent

1. søndag i advent, den 2. december 1849, blev der til gudstjenesten i Vartov Hospitalskirke uddelt et stykke papir, hvorpå var trykt en ny, kort salme af Grundtvig: "Vær velkommen Herrens Aar og velkommen herhid!".

Inden for de vestlige kirkesamfund har man siden 1500-tallet regnet første søndag i advent for begyndelsen på kirkeåret, og i liturgisk sammenhæng bliver denne dag stadig markeret som kirkens nytår. I adventstiden, der sprogligt kommer af det latinske adventus Domini (da. Herrens komme), venter og forbereder menigheden sig på Jesu komme til jorden.

2 Forlægget og Grundtvigs gendigtning

En ældre, dansk adventssalme var forlæg for Grundtvigs salmetekst. Samme søndag, den 2. december, havde hans søn, den senere folkeviseforsker Svend Grundtvig, fået

den ældre salme offentliggjort på forsiden af ugeskriftet *Dansk Kirketidende*. Han havde fundet salmen i et håndskrift på Det Kongelige Bibliotek, *Sophie Sandbergs Visebog*, som stammer fra begyndelsen af 1600-tallet. Siden Grundtvigs tid er forskere dog blevet opmærksomme på et gammelt tryk af salmen fra 1556: Hans Vingaards *Tre merkelige Viser* (se Malling 1962-1978, bind 5, s. 223).

Den gamle adventssalme gennemgik på 10 strofer forskellige højtider i første halvdel af kirkeåret, fra julenat til pinsedag. En fejring af julesøndag, hvor Jesus omskæres i templet på ottendedagen efter fødslen (jf. Luk 2,21), omtales eksempelvis i strofe 2. Jesu dåb omtales i strofe 3, og højtideligholdelsen af kyndelmisse som Marias første kirkegang er beskrevet i strofe 4. Fra katolsk tid havde man bibeholdt skikken med kirkegangskoner, der først seks uger efter en fødsel måtte ledes ind i kirken for igen at deltage i gudstjenesten.

Disse mange mærkedage koncentrerer Grundtvig til tre strofer, én for hver af kirkeårets største højtider: jul, påske og pinse og så en sammenfattende 4. strofe om "hver Herrens Dag", det vil først og fremmest sige om hver søndag.

3 Grundtvigs adventssalme

Fra forlægget overtog Grundtvig strofens form og omkvædene. Formen gør Grundtvig endda endnu strammere, idet de tre første strofer er dannet efter samme skema: Velkomst (1. verslinje); højtid, der er forklaret med bibelsk begivenhed (2. verslinje); begivenhedens betydning for de kristne (3. verslinje) og endelig velkomst, der indirekte er uddybet med betydninger fra de foregående verslinjer (4. verslinje). Salmens fyndige karakter understreges gennem den gentagne velkomst i strofens første og fjerde verslinje og af, at disse vers er omkvæd. Den stramme form underbygges yderligere af de gentagne "da" i strofens 2. og 3. verslinje. Det første 'da' har tidsbetydning, det næste indleder en forklaring på eller følge af den indtrufne begivenhed.

I sin salme viser Grundtvig en stigning gennem de tre højtider og døgnet fra julenat, gennem påskemorgen til pinsedag. I billedsproget i tredje verslinje udlægges hver af højtiderne blandt andet ved hentydninger til bibelsteder og i modsætninger som lys — mørke, liv — død og i den treenige Guds kraft, her udtrykt gennem Helligånden, der står i modsætning til skrøbeligheden hos det dødelige menneske.

I 4. strofe peges der endelig hen på englen i juleevangeliet, der forkynder en stor glæde og bringer "Fred til mennesker med Guds velbehag" (jf. Luk 2,10-14). Evangeliet, der jo betyder 'det glædelige budskab', forkyndes "hver Herrens Dag", dvs. hver søndag i hele kirkeåret, — og det byder salmens 'vi' som menighed velkommen, når salmen bliver sunget.

De karakteristiske omkvæd i begyndelsen og slutningen af hver strofe er som nævnt et lån fra den ældre adventssalme. I den prædiken, Grundtvig holdt 1. søndag i advent, kaldte han omkvædene "ret et ægte *Dansk Hosianna*" (Holm 2013, s. 69). Grundtvig hentyder her til dagens evangelium fra Matt 21,1-9, der handler om Jesu indtog i Jerusalem, hvor skarerne råbte til Jesus: "Hosianna, Davids søn! / Velsignet være

han, som kommer, i Herrens navn! / Hosianna i det højeste!”. Det hebraiske hyldestråb til kongen eller til Gud, hosianna, gengiver Grundtvig altså — som han selv sagde: på ægte dansk — med ‘vær velkommen herhid’, dvs. vær velkommen her hos os.

Med baggrund i Rom 14,17 uddybede Grundtvig i sin prædiken blandt andet om “Herrens Aar”, at vi endnu langt fra var i stand til at kunne beskrive

al den Velsignelse, som Herrens Aar har at bringe, men af hvad Art den er, det veed vi dog fra det første Øieblik, vi troe paa *Jesus Christus* Gud og Mand, vor Frelser og Gienløser fra Synd og Død og hele Satans Rige, thi ligefra den Stund veed vi det, at Herrens Aar er *Naadens* og *Fredens* og *Glædens* Aar, mageløs rige paa Velsignelse fra den første Stund, de oprinder over os, saa vi deraf kan slutte hvad de maa være, naar de krones med Velsignelse som Aaret om Høsten, saa Naaden virker med hele sin Guddoms-Kraft og Varme, og Freden blomstrer i hele sin himmelske Frugtbarhed og Glæden straalere i hele sin uforkrænkelige Glands og Klarhed! (citeret efter Holm 2013, s. 70).

Læs mere

Der kan læses uddybende om salmen i fx Anders Mallings *Dansk Salmehistorie* (1962-1978), bind 5, s. 223-225, og i Marius Kristensens artikel “Grundtvigs Adventssalme” i *Dansk Udsyn* 1928, s. 49-57.

4 Advents- og nytårssalmerne

Lige før jul 1849 lod Grundtvig trykke et lille salmehefte til brug i Vartov kirke i julen og nytåret. Heri stod førstetrykket af Grundtvigs salme til det verdslige nytår: “Vær velkommen Herrens Aar og velkommen herhid!”, der fortsatte med verslinjen “Sandheds Gud! lad dit hellige Ord”. Denne salme har ikke bare ordlyden af sine omkvæd, men også meget af sin form tilfælles med adventssalmen.

Grundtvigs adventssalme virkede helstøbt ved sin fremkomst i 1849. Ved udgivelsen af 4. oplag af hans salmebogstillæg *Fest-Psalmer* i 1852 ændrede han dog tredje verslinje i strofe 3 til “da nedsteg Guds Kraft til vor Skrøbelighed”, og denne ordlyd har salmen haft i de officielle salmebøger lige siden.

5 Anvendt litteratur

5.1 Trykt

- *Dansk Kirketidende* (1849), bind 5, nr. 217, 2. december, udg. Theodor Fenger og C.J. Brandt. København.
- Grundtvig, N.F.S. (u.å.: 1849) [*Salmesblad til Vartov jul og nytår 1849(-50)*]. u.st.
- Grundtvig, N.F.S. (1852) *Fest-Psalmer*, 4. opl. [1850]. København.
- Holm, Jette (2013) “Vær velkommen Herrens Aar og velkommen herhid!” i

Grundtvig-Studier 2013, s. 64-75. København.

- Kristensen, Marius (1928) "Grundtvigs Adventssalme" i *Dansk Udsyn*, årg. 8, s. 49-57. Kolding.
- Malling, Anders (1962-1978) *Dansk salmehistorie*, bind 1-8. København.
- Vingaard, Hans udg. (1556) *Tre merckelige Viser*. København.

5.2 Utrykt

- Sandberg, Sophie (u.å.) *Sophie Sandbergs Visebog*, manuskript i Thott 1511 4°, Det Kongelige Bibliotek. København.